

ΘΕΜΑ: Η επίδραση του φύλου στην εκδήλωση παθολογικής συμπεριφοράς

Οργανωτής - συζητητής: Κάκουρος, Ευθύμιος

1. Προβληματισμοί σχετικά με την υιοθέτηση ξεχωριστών διαγνωστικών κριτηρίων ανάλογα με το φύλο στο DSM-V (Ε. Κάκουρος)
2. Διαφυλικές διαφορές στη συχνότητα και την εκδήλωση των γλωσσικών διαταραχών (Χ. Παπαηλιού)
3. Η εκδήλωση της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής / Υπερκινητικότητας στα αγόρια και στα κορίτσια (Κ. Μανιαδάκη)
4. Αγχώδεις διαταραχές και διαταραχές του συναισθήματος: προβλήματα γένους θηλυκού; (Ρ. Καραμπά)

Η επίδραση του φύλου στην εκδήλωση παθολογικής συμπεριφοράς

Περίληψη συμποσίου

Η συχνότητα και ο τρόπος εκδήλωσης ορισμένων ψυχικών διαταραχών συχνά διαφοροποιούνται σημαντικά στα δύο φύλα. Σύμφωνα με διεθνή ερευνητικά δεδομένα (Cloninger et al., 1978), οι άνδρες εκδηλώνουν αντικοινωνική συμπεριφορά σε όλες τις μορφές της με μεγαλύτερη συχνότητα απ' ό,τι οι γυναίκες. Από την άλλη πλευρά, οι διαταραχές του συναισθήματος, οι διαταραχές άγχους και οι διαταραχές διατροφής εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα στο γυναικείο πληθυσμό (Robins et al., 1984). Ανάλογες διαπιστώσεις έχουν γίνει όσον αφορά σε διαταραχές που πρωτοεμφανίζονται στην παιδική ηλικία, όπως η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής / Υπερκινητικότητα, τα προβλήματα λόγου και ομιλίας και ορισμένες μορφές των διαταραχών άγχους. Οι διαφορές αυτές είναι τόσο ποσοτικές όσο και ποιοτικές.

Η επιστημονική μελέτη αυτών των διαφορών μπορεί να διευκολύνει την κατανόηση τόσο των αιτιολογικών μηχανισμών όσο και της έκβασής τους. Η διερεύνηση των παραγόντων που καθιστά τα αγόρια και τα κορίτσια περισσότερο ευάλωτα σε διαφορετικά είδη ψυχικών διαταραχών μπορεί να συμβάλλει: α) στη διαφοροποίηση των διαγνωστικών κριτηρίων για τη διάγνωση ορισμένων διαταραχών ανάλογα με το φύλο, β) στον εντοπισμό παραγόντων κινδύνου για την εκδήλωση ορισμένων διαταραχών σε αγόρια και κορίτσια και γ) στο σχεδιασμό καταλληλότερων θεραπευτικών παρεμβάσεων για αγόρια και κορίτσια.

Στο συμπόσιο αυτό θα γίνει μία σύνοψη των κυριότερων ερευνητικών δεδομένων από τον ελλαδικό και διεθνή χώρο σχετικά με τις διαφυλικές διαφορές στη συχνότητα και την εκδήλωση παθολογίας σε τρεις ευρείς τομείς: την ομιλία, τη συμπεριφορά και το συναίσθημα. Θα παρουσιαστούν οι κυριότερες ερμηνευτικές προσεγγίσεις του φαινομένου και θα αναλυθούν οι πιθανές συνέπειες αυτών των διαφορών στην έκβαση των διαταραχών σε αγόρια και κορίτσια. Τέλος, θα τεθούν προβληματισμοί σχετικά με την χρησιμότητα διαφοροποίησης των διαγνωστικών κριτηρίων στα δύο φύλα για ορισμένες αναπτυξιακές διαταραχές και θα παρουσιαστούν οι σχετικές προοπτικές για το επερχόμενο DSM-V.

Προβληματισμοί σχετικά με την υιοθέτηση ξεχωριστών διαγνωστικών κριτηρίων ανάλογα με το φύλο στο DSM-V

Ευθύμιος Κάκουρος, ΤΕΙ Αθήνας, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής

Στις μέρες μας, η διάγνωση των διαταραχών συμπεριφοράς στηρίζεται βασικά στα κριτήρια τα οποία προτείνονται στα διαγνωστικά εγχειρίδια DSM- IV και ICD-10. Η διάγνωση όμως η οποία στηρίζεται στα προαναφερθέντα εγχειρίδια δεν συνεκτιμά σημαντικούς παράγοντες - όπως η ηλικία, το φύλο και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο- οι οποίοι μπορεί να σχετίζονται τόσο με τον τρόπο εκδήλωσης της παθολογικής συμπεριφοράς όσο και με την παθογένεση ορισμένων διαταραχών. Επίσης, έχει διαπιστωθεί πως οι διαταραχές οι οποίες πρωτοεμφανίζονται κατά την περίοδο της παιδικής ηλικίας (π.χ. αυτισμός, διαταραχές διαγωγής) αφορούν περισσότερο τον πληθυσμό των αγοριών ενώ αυτές οι οποίες εμφανίζονται για πρώτη φορά κατά την περίοδο της εφηβείας (π.χ. αγχώδεις διαταραχές, κατάθλιψη) αφορούν περισσότερο τον πληθυσμό των κοριτσιών (Hudziak, J. et al., 2008). Επιπλέον, έχει βρεθεί πως σε περιπτώσεις όπου στις μικρότερες ηλικίες κάποια διαταραχή μπορεί να εμφανίζεται με την ίδια περίπου συχνότητα στους πληθυσμούς των αγοριών και των κοριτσιών, (όπως για παράδειγμα η ενούρηση και ο τραυλισμός), στις μεγαλύτερες ηλικίες οι διαταραχές αυτές είναι συχνότερες στα αγόρια.

Στα πλαίσια της παρούσας εισήγησης επιχειρείται η ερμηνεία των παραπάνω ευρημάτων και συζητείται η αναγκαιότητα απομάκρυνσης των υπάρχοντων διαγνωστικών κριτηρίων από την κατηγορική ταξινόμηση των διαταραχών συμπεριφοράς και η υιοθέτηση κριτηρίων τα οποία θα συνεκτιμούν χαρακτηριστικά όπως το φύλο και η ηλικία των παιδιών.

Διαφυλικές διαφορές στη συχνότητα και την εκδήλωση των γλωσσικών διαταραχών
Χριστίνα Παπαηλιού, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Τμήμα Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού
Σχεδιασμού

Σύμφωνα με το DSM IV οι διαταραχές επικοινωνίας εμφανίζονται περίπου 3–5 φορές πιο συχνά στα αγόρια σε σύγκριση με τα κορίτσια. Η διαφορά αυτή έχει αποδοθεί σε νευροβιολογικούς παράγοντες, σε διαφυλικές διαφορές στις γνωστικές ικανότητες καθώς και στα διαφορετικά κοινωνικο-γλωσσικά ερεθίσματα που δέχονται τα αγόρια και τα κορίτσια και τα οποία αντανακλούν κυρίαρχες κοινωνικές αντιλήψεις σχετικά με τη γλωσσική τους ικανότητα. Ωστόσο, ορισμένες έρευνες υποστηρίζουν ότι η συχνότητα εμφάνισης των γλωσσικών διαταραχών είναι περίπου ίδια και στα δύο φύλα. Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται μία πολύπλευρη διερεύνηση του ζητήματος αυτού μέσω των ακόλουθων σχετικών μελετών που πραγματοποιούνται στον Ελλαδικό χώρο: (α) διαφυλικές διαφορές στην τυπική και αποκλίνουσα λεξιλογική ανάπτυξη με βάση ερωτηματολόγια γονέων, (β) διαφυλικές διαφορές στη γενική γλωσσική ανάπτυξη με βάση σταθμισμένες δοκιμασίες και (γ) αντιλήψεις γονέων και εκπαιδευτικών για τις διαταραχές λόγου στα δύο φύλα. Από το συγκερασμό των συγκεκριμένων ευρημάτων προκύπτει ότι παρόλο που τα δύο φύλα δεν παρουσιάζουν διαφορές ως προς τη γλωσσική τους ικανότητα και την εμφάνιση γλωσσικών διαταραχών, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς πιστεύουν ότι τα κορίτσια υπερτερούν στη γλωσσική ικανότητα σε σχέση με τα αγόρια, ενώ τα αγόρια είναι πιο πιθανό να εμφανίσουν γλωσσικές διαταραχές. Η συζήτηση επικεντρώνεται στη σημασία των ευρημάτων αυτών για τον εντοπισμό, τη διάγνωση και τη θεραπευτική αντιμετώπιση των διαταραχών λόγου.

Η εκδήλωση της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής / Υπερκινητικότητας στα αγόρια και στα κορίτσια

Κατερίνα Μανιαδάκη, ΤΕΙ Αθήνας, Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας

Σύμφωνα με ελληνικά και διεθνή ερευνητικά δεδομένα, η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής/Υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ) εκδηλώνεται στα δύο φύλα με αναλογία που κυμαίνεται από 3:1 - 9:1 σε βάρος των αγοριών, ανάλογα με τη χρήση κοινοτικού ή κλινικού δείγματος (American Psychiatric Association, 1987; Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2002).

Η διαφορά αυτή έχει αποδοθεί: α) στην ύπαρξη διαφορετικών προδιαθεσιακών νευροβιολογικών παραγόντων στα δύο φύλα, β) στη χρήση διαφορετικών πρακτικών κοινωνικοποίησης σε αγόρια και κορίτσια, γ) στην ανεπάρκεια των σύγχρονων διαγνωστικών κριτηρίων τα οποία δεν λαμβάνουν υπόψη το ρόλο του φύλου, και δ) στη συχνότερη παραπομπή των αγοριών με ΔΕΠ-Υ σε υπηρεσίες ψυχικής υγείας, λόγω των συχνότερων προβλημάτων συμπεριφοράς που απασχολούν τους γονείς και τους δασκάλους τους.

Στην παρούσα εισήγηση προτείνεται ένα ερμηνευτικό μοντέλο, το οποίο επιχειρεί το συγκερασμό των επικρατέστερων από τις παραπάνω προσεγγίσεις. Παρουσιάζονται επίσης σύγχρονα ερευνητικά δεδομένα από τον ελλαδικό χώρο, τα οποία στηρίζουν την άποψη ότι οι αντιλήψεις των φορέων κοινωνικοποίησης σχετικά με την προσδοκώμενη συμπεριφορά αγοριών και κοριτσιών ενδέχεται να οδηγούν σε πρακτικές κοινωνικοποίησης οι οποίες διευκολύνουν τα κορίτσια με ΔΕΠ-Υ να ασκούν μεγαλύτερο αυτοέλεγχο, με αποτέλεσμα την περιορισμένη εκδήλωση των εξωτερικευμένων συμπτωμάτων της διαταραχής, και –επομένως – την υποδιάγνωση της ΔΕΠ-Υ στα κορίτσια.

Αγχώδεις Διαταραχές και Διαταραχές της Διάθεσης:

προβλήματα γένους θηλυκού;

Ράνια Καραμπά, *Ψυχολογικό Κέντρο Αναπτυξιακών και Μαθησιακών Δυσκολιών*
«ΑΡΣΗ»

Η συχνότητα εμφάνισης ορισμένων ψυχικών διαταραχών συχνά διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο ανεξαρτήτως ηλικίας. Σύμφωνα με σύγχρονα ελληνικά και διεθνή ερευνητικά δεδομένα, έχει βρεθεί ότι οι γυναίκες παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά, αλλά και διαφορετική κλινική εικόνα σε σχέση με τους άνδρες στην εκδήλωση των περισσότερων από τις Αγχώδεις Διαταραχές, καθώς και τις Διαταραχές της Διάθεσης. Οι διαφορές αυτές ανάμεσα στα δύο φύλα παρατηρούνται ακόμα και κατά την παιδική και κυρίως, κατά την εφηβική ηλικία, καθώς έχει βρεθεί ότι τα κορίτσια έχουν την τάση να εκδηλώνουν συμπτώματα άγχους και κατάθλιψης σε μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τα αγόρια της ίδιας ηλικίας.

Οι αιτιολογικοί μηχανισμοί οι οποίοι οφείλονται για την ερμηνεία τόσο της ποσοτικής όσο και της ποιοτικής διαφοράς μεταξύ των δυο φύλων στην εκδήλωση των Αγχωδών Διαταραχών, καθώς και των Διαταραχών της Διάθεσης δεν έχουν σαφώς διευκρινιστεί. Οι σημαντικότερες από τις θεωρίες οι οποίες έχουν προταθεί προκειμένου να ερμηνεύσουν αυτή τη διαφορά αφορούν: α) στην ύπαρξη διαφορετικών νευροβιολογικών παραγόντων μεταξύ των δύο φύλων, β) στην ύπαρξη διαφορετικών μεθόδων κοινωνικοποίησης των αγοριών και των κοριτσιών που απορρέουν από τις διαφορετικές προσδοκίες των φορέων κοινωνικοποίησης και τον κοινωνικό ρόλο που αποδίδεται στο κάθε φύλο στο εκάστοτε πολιτισμικό πλαίσιο, καθώς και γ) στην αλληλεπίδραση προδιαθεσιακών βιολογικών παραγόντων, αρνητικών περιβαλλοντικών γεγονότων, καθώς και γνωστικών σχημάτων τα οποία διαμορφώνονται από τις διαφορετικές για τα δυο φύλα κοινωνικές προσδοκίες.

Στην παρούσα εισήγηση, θα παρουσιαστούν οι παραπάνω θεωρητικές προσεγγίσεις, με στόχο την κατανόηση των αιτιολογικών μηχανισμών που οδηγούν στην εκδήλωση των Διαταραχών Άγχους και των Διαταραχών της Διάθεσης στα δύο φύλα από την παιδική ηλικία στην ενήλικη ζωή.